

VREME SVINGA

ARETÉ
IZDAVAČKA KUĆA

Vreme svinga

Zeđi Smit

Naslov originala Zadie Smith

SWNG TIME

Za izdavača Nina Gugleta

Edicija Novi talas Starog kontinenta vol2

Urednik Nina Gugleta

Prevod Irina Vujićić

Korektura Aleksandra Dunderški

Dizajn korica Dragana Nikolić

Štamparija Fuk, Beograd

Tiraž 1200 primeraka

Izdavač Areté, Beograd

Copyright © Zadie Smith, 2016

Copyright za srpsko izdanje © Areté, 2019

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

VREME SVINGA

Zejdi Smit

preveod

Irina Vujičić

PROLOG

Bio je to prvi dan mog poniženja. Ukrkali su me na avion, poslali nazad kući, u Englesku, u privremeno iznajmljeni stan u Sent Džons Vudu. Stan je bio na osmom spratu, prozori su gledali na teren za kriket. Odabran je, mislim, zbog portira, koji je u korenu sasecao sva zapitkivanja. Ostajala sam Aunutra. Telefon na zidu kuhinje zvonio je i zvonio, ali upozorili su me da se ne javljam i da držim svoj telefon isključen. Gledala sam kako igraju kriket, igru koju ne razumem, i ne može se reći da je to mi baš odvlačilo pažnju, ali ipak je bilo bolje nego da gledam unutrašnjost tog stana, luksuznog apartmana u kojem je sve bilo dizajnirano tako da bude savršeno neutralno, sa zaobljenim svim bitnim uglovima, kao ajfon. Kada se kriket završi, buljila sam u glatku mašinu za kafu ugrađenu u zid, u dve fotografije Bude – jedan mesingani Buda, drugi drveni – i u fotografiju slona koji kleči pored malog Indijca, koji takođe kleči. Sobe su bile nameštene sa ukusom, sive, povezane besprekorno čistim hodnikom čiji su zidovi bili obloženi bež vunanim konopcem. Buljila sam u prevoje na konopcu.

Tako su prošla dva dana. Trećeg dana, portir me je pozvao i rekao da je u predvorju sve čisto. Pogledala sam u svoj telefon, stajao je na pultu, na avionskom režimu. Oflajn sam sedamdeset dva sata i sećam se da sam pomislila da bi to trebalo da se uračuna među najveće primere ličnog stoicizma i moralne izdržljivosti našeg doba. Obukla sam jaknu i sišla dole. U predvorju sam naišla na portira. Iskoristio je priliku da se gorko požali („Nemaš pojma kako je ovde u pos-

lednjih nekoliko dana – jebena ludnica!”), iako je bilo jasno da je rastrzan, čak i malo razočaran: bilo mu je krivo što se halabuka smirila – osećao se veoma važno četrdeset osam sati. Ponosno mi je rekao da je poručio nekolicini ljudi da se „manu svojih ideja”, da je tom i tom rekao da se „vara ako misli da će moći da prođe pored njega”. Naslonila sam se o njegov sto i slušala ga kako priča. Provela sam dovoljno dugo vremena van Engleske da su mi mnoge proste kolokvijalne britanske fraze sada zvučale egzotično, skoro besmisleno. Pitala sam ga da li misli da će biti još ljudi uveče i rekao je da ne misli, da niko nije dolazio od juče. Zanimalo me je da li je bezbedno da me neko poseti tokom noći. „Mislim da to nije nikakav problem”, odgovorio je, tonom od kojeg mi je moje pitanje delovalo suludo. „Uvek postoje stražnja vrata.” Uzdahnuo je i tada je zastala neka žena da ga pita da li može da joj pokupi veš sa hemijskog pošto ona odlazi. Bila je nepristojnog, osornog držanja i umesto da gleda u njega dok mu se obraća, piljila je u kalendar na njegovom stolu, sivi blok s digitalnim ekranom, koji je svakoga ko bi tu stao obavestavao u kom se tačno trenutku nalazi, u sekund. Bio je dvadeset peti dan meseca oktobra, godine dve hiljade i osme, a vreme je bilo dvanaest sati, trideset šest minuta i dvadeset tri sekunde. Okrenula sam se da odem; portir je završio s tom ženom i požurio iza svog stola da mi otvori ulazna vrata. Pitao me je kuda idem; rekla sam da ne znam. Išetala sam u grad. Bilo je savršeno jesenje londonsko popodne, prohladno ali vedro, pod nekim drvećem bilo je prostrto zlatno lišće. Prošla sam pored terena za kriket i džamije, pored Madam Tiso, uz Ulicu Gudž i niz Totenhem Roud, preko Trafalgar Skvera i najzad sam se našla na obali, pa sam prešla most. Pomislila sam – kao što često pomislim kad prelazim preko tog mosta – na dva mladića, đake, koji su veoma kasno jedne noći išli preko njega kada su opljačkani i bačeni preko ogra-

de u Temzu. Jedan je preživeo, drugi je umro. Nikada nisam razumela kako je preživeliom to uspelo, u mraku, u potpunoj hladnoći, u teškom šoku i obuven. Misleći o njemu, držala sam se desne strane mosta, uz ogradu, i izbegavala sam da gledam u vodu. Kada sam došla do južne obale, prvo sam ugledala poster koji reklamira popodnevni razgovor s nekim austrijskim režiserom; počinjao je za dvadeset minuta u Kraljevskom holu. Naprasno sam odlučila da pokušam da nabavim kartu. Otišla sam tamo i uspela sam da nađem mesto u poslednjem redu. Nisam bog zna šta očekivala, samo sam htela da skrenem sebi pažnju sa sopstvenih problema na kratko, da sedim u mraku i slušam diskusiju o filmovima koje nikad nisam gledala, međutim, usred programa, režiser je zamolio sagovornika da pusti isečak iz filma *Vreme svinga*, filma koji veoma dobro znam pošto sam ga iznova i iznova gledala kao dete. Ispravila sam se u stolici koliko sam visoka. Na ogromnom platnu preda mnoom Fred Aster plesao je s tri siluete. Ne mogu da održe korak s njim, počinju da gube ritam. Naposletku se predaju praveći trima levim rukama onaj veoma američki „ma daj” gest, i odlaze s pozornice. Aster je nastavio da pleše sam. Razumela sam da su sve tri senke takođe bile Fred Aster. Da li sam to znala kad sam bila dete? Niko drugi ne lebdi u vazduhu kao on, nijedan drugi plesač ne savija kolena baš tako. U međuvremenu, režiser je govorio o nekoj svojoj teoriji, o „čistom filmu”, koji je počeo da definiše kao „igru svetlosti i mraka, izraženu kao neku vrstu ritma, tokom vremena”, ali ta razmišljanja bila su mi dosadna i teško mi je bilo da ih pratim. Iza njega se, iz nekog razloga, isti isečak vrteo ponovo, i stopala su mi, u saglasju s muzikom, tapkala po sedištu ispred mene. Osećala sam neku divnu lakoću u telu, ludu sreću koja kao da nije poticala niodakle. Ostala sam bez posla, bez određene verzije svog života, bez privatnosti, ali ipak mi je sve to delovalo sitno i

beznačajno u poređenju sa ovom radošću koju sam osećala dok sam gledala taj ples i sledila njegove precizne ritmove svojim telom. Osećala sam da gubim dodir sa svojom fizičkom lokacijom, da se podižem iznad svog tela, da posmatram svoj život s neke veoma udaljene tačke, da lebdim iznad njega. To me je podsetilo na opise iskustava sa halucinogenim drogama. Videla sam sve svoje godine odjednom, ali nisu bile naslagane jedna na drugu, iskustvo po iskustvo, gradeći nešto što ima supstancu – baš naprotiv. Otkrivala mi se istina: da sam uvek pokušavala da se prikačim na svetlost drugih ljudi, da nikada nisam imala sopstvenu svetlost. Doživljavala sam sebe kao neku vrstu senke.

Kada se taj razgovor završio, prepešačila sam grad nazad do stana, nazvala sam Lamina, koji je čekao u obližnjem kafeu, i rekla mu da je sad sve čisto. I on je otpušten, ali umesto da ga pustim da se vrati kući, u Senegal, dovela sam ga ovde, u London. Došao je u jedanaest sati, u duksu s kapuljačom, za slučaj da ima kamera. U predvorju nije bilo nikoga. S kapuljačom je izgledao još mlađe i još lepše, i pomislila sam da je pravi skandal što ne mogu u srcu za njega da nađem nikakva osećanja. Posle smo ležali u krevetu jedno pored drugog s laptopovima i, da bih izbegla da proverim imejl, prvo sam guglala bez cilja, a onda s ciljem: tražila sam taj isečak iz filma *Vreme svinga*. Htela sam da ga pokažem Laminu, zanimalo me je šta on misli o njemu, budući da je sada i sam bio plesač, ali rekao mi je da nikad nije ni video ni čuo za Astera i, dok je trajao isečak uspravio se u krevetu i namrštio se. Jedva da sam shvatila u šta gledamo: lice Freda Astera bilo je obojeno u crno. U Kraljevskom holu sedela sam u poslednjem redu, bez naočara, i scena počinje tako da je Aster u daljini. Ali ništa od toga nije zapravo objašnjavalo kako sam uspela da blokiram tu sliku iz detinjstva u svom sećanju: kolutanje očima, bele rukavice, osmeh nalik

na Bodžanġlsov. Osećala sam se veoma glupo, zaklopila sam laptop i legla da spavam. Sutradan sam se probudila rano i, ostavivši Lamina u krevetu, pohitala sam u kuhinju i upalila telefon. Očekivala sam stotine poruka, hiljade. Imala sam možda trideset. Nekada mi je Ejmi slala stotine poruka dnevno, a sada sam najzad shvatila da mi Ejmi više nikada neće poslati nijednu poruku. Zašto mi je toliko dugo trebalo da shvatim nešto tako očigledno, nemam pojma. Izlistala sam depresivan spisak – neki dalji rođak, nekoliko prijatelja, po koji novinar. Uočila sam poruku s naslovom: KURVO. Imala je besmisleni adresu od brojeva i slova i video u prilogu koji nije hteo da se otvori. Telo poruke bila je jedna jedina rečenica: *Sada svi znaju ko si*. Bila je to poruka kakvu možeš dobiti od pakosne sedmogodišnjakinje s čvrstom idejom pravde. I naravno – ako ignorišemo protok vremena – upravo je to i bila.

PRVI DEO

RANI DANI

JEDAN

Kada bi se o svim subotama 1982. godine moglo misliti kao o jednom danu, upoznala sam Trejsi u deset ujutru te subote, dok smo išle preko šljunkovitog dvorišta crkve, svaka držeći svoju majku za ruku. Bilo je tu još dosta devojčica, ali primetile smo jedna drugu zbog očiglednih razloga, svojih sličnosti i razlika, kao što je svojstveno devojčicama. Naša nijansa smeđe bila je potpuno ista – kao da smo bile sašivene od jednog komada iste tkanine – i pegice su nam bile sakupljene na istim mestima, bile smo iste visine. Međutim, moje lice bilo je zamišljeno i melanholično, s dugim, ozbiljnim nosom i očima oborenim dole, kao i moja usta. Trejsino lice bilo je živahno i oblo, izgledala je kao tamnija Širli Templ, osim što joj je nos bio problematičan kao moj, to sam odmah videla, smešan nos – išao je pravo uvis kao prasencetov. Sladak, ali i opscen: nozdrve su joj stalno bile vidljive. Moglo bi se reći da je po pitanju nosa bilo izjednačeno. Po pitanju kose, odnela je ubedljivu pobedu. Imala je spiralne kovrdže koje su joj dopirale do zadnjice i bile su skupljene u dve duge pletenice, sjajne od neke vrste ulja, uvezane na krajevima satenskim žutim mašnjama. Satenske žute mašne mojoj majci nisu bile poznat fenomen. Začešljavala mi je bujne kovrdže unazad u oblak uvezan crnom trakom. Moja majka bila je feministkinja. Kosu je nosila afro na keca, lobanja joj je bila savršeno oblikovana, nikada se nije šminkala i obe nas je oblačila što jednostavnije. Kosa nije bitna kad izgledaš kao Nefretiti. Nije imala potrebu za šminkom, kozmetičkim proizvodima, nakitom ili skupom odećom i na taj način su njene finansijske okolnosti, njena

politika i njena estetika bile u savršenom – i sasvim zgodnom – skladu. Aksesoari su joj samo gušili stil, uključujući i, bar kako sam onomad mislila, sedmogodišnjakinju konjastog lica koja je išla uz nju. Posmatrajući Trejsi, dijagnozirala sam obrnut problem: njena mama bila je belkinja, gojazna i imala je akne. Tanka plava kosa bila joj je jako povučena unazad, što je moja majka nazivala „Kilburnov fejslift”. Ali Trejsin lični glamur bio je rešenje: ona je bila najupečatljiviji aksesoar svoje majke. Imidž njihove porodice, iako nije bio po ukusu moje majke, mene je oduševljavao: logoi, metalne narukvice i alke, cirkoni svuda, skupe patike, kakve je moja majka odbijala da prizna kao stvarnost u ovom svetu – „To nije obuća.” Međutim, uprkos različitom izgledu, naše dve porodice nisu bile baš toliko drugačije. I jedni i drugi živeli smo u blokovima, ni jedni ni drugi nismo primali socijalnu pomoć. (Stvar ponosa za moju majku, sramota za Trejsinu: više puta je, bezuspešno, pokušavala da „iskamči invalidsku penziju”.) Po mišljenju moje majke, upravo su te površne sličnosti davale toliku težinu pitanjima ukusa. Ona se oblačila za budućnost koja još uvek nije bila s nama, ali koju je očekivala da stigne. Za to su služile njene obične bele lanene pantalone, njena breton majica na bele i plave pruge, njene iskrzane espadrile, njena stroga i lepa afrička glava – sve tako jednostavno, tako svedeno, potpuno van tokova s duhom tadašnjeg vremena i prostora. Jednog dana ćemo „otići odavde”, ona će završiti svoje studije, postati zaista radikalno šik, možda će o njoj govoriti na isti način kao o Anđeli Dejvis i Gloriji Stajnem... Cipele sa slamnenim đonom bile su deo ove odvažne vizije i suptilno su ukazivale na više koncepte. Ja sam bila aksesoar jedino u smislu da sam samom svojom jednostavnošću označavala pohvalnu majčinsku suzdržanost, pošto se – u krugovima kojima je moja majka težila – smatralo neukusom da oblačiš ćerku kao kurvicu.

Ali Trejsi je bez stida bila težnja i avatar svoje majke, njena jedina radost, s tim uzbudljivim žutim mašnjama, suknjama s volanima i tilom, i majčicama koje su otkrivale centimetre dečjeg pupka smeđeg kao orah, i dok smo se gurale uz njih dve u ovom uskom grlu majki i ćerki što ulaze u crkvu, radoznalo sam gledala kako Trejsina majka gura Trejsi ispred sebe – i ispred nas – koristeći sopstveno telo kao prepreku, i kako joj koža ruku mlatara dok nas gura unazad, sve dok nije stigla u učionicu gospođice Izabel, sa izrazom velikog ponosa i strepnje na licu, spremna da prepusti svoj dragoceni tovar na brigu drugome. S druge strane, stav moje majke bio je stav umorne, poluironične uslužnosti, smatrala je da su časovi plesa besmislica i imala je preča posla u životu, i posle nekoliko subota – tokom kojih je sedela pogrbljena na jednoj od plastičnih stolica poređanih uza zid s leve strane, jedva uspevajući da sakrije prezir prema čitavoj vežbi – došlo je do promene i tu dužnost preuzeo je moj otac. Čekala sam da Trejsin otac preuzme dužnost, ali to se nikad nije desilo. Ispostavilo se – kao što je moja majka odmah pogodila – da nema „Trejsinog oca”, bar ne u konvencionalnom, venčanom smislu. To je, takođe, bio primer neukusa.

DVA

Sada želim da opišem crkvu i gospođicu Izabel. Nepretenciozna građevina iz devetnaestog veka s velikim peščarima na fasadi, slično jeftinoj izolaciji koja se može videti na lošije građenim kućama – mada nije moglo biti to – i solidnim, šiljatim zvonikom na vrhu jednostavne unutrašnjosti nalik na štalu. Zvala se Crkva Svetog Kristofera. Izgledala je baš kao crkva koju smo pravili prstima dok smo pevali: